

Juryverslag Gouden Poëziemedaille 2016

De kinderpoëzie leeft, en ze is even vitaal en divers als de kinderen. Ze leeft in vrolijke liedjesboeken, in prentenboeken en in dichtbundels. Er zijn sprookjes op rijm, filosofische versjes, speelse gedichten voor beginnende lezers, grappige, verhalende gedichten in de traditie van Annie M.G. Schmidt en troostrijke verzen in het spoor van Willem Wilmink. Tegelijk verdient de kinderpoëzie aandacht en steun. Met deze prijs willen de organisatoren beklemtonen hoe belangrijk het is dat uitgevers poëzie voor kinderen blijven publiceren. Niet alleen vormt die de beste smaakmaker voor een latere liefde voor poëzie, kinderen houden er ook ontzettend van, wat het succes van de poëziesterren bewijst. Waar aan de vorige editie 2203 kinderen deelnamen, waren er dit jaar al 8360. Het is de hoop van de jury dat deze wedstrijd ook nieuw talent mag inspireren, want debutanten zijn de laatste paar jaar bijzonder schaars.

Voor deze editie van de Gouden Poëziemedaille werden 19 dichtbundels ingezonden, een uitdaging voor een jury om daar drie nominaties en een winnaar uit te kiezen. Toch was er snel eensgezindheid over die nominaties.

Nooit denk ik aan niets is zo'n bundel zonder leeftijd, die zowel heel jonge kinderen als volwassenen kan aanspreken. Aan het woord is een jonge denker, die ervan droomt ooit alles te weten, dan wordt hij een 'wetenaar'. Net als in hun eerdere, succesrijke bundel *Jij bent de liefste* (Querido 2000) leven Hans en Monique Hagen zich op zo'n manier in de gedachten en gevoelens van kinderen in dat ze jong en oud prikkelen om na te denken en mee te voelen.

Daarbij gaan de dichters grote thema's en levensvragen niet uit de weg. Integendeel, ze mengen die met heel herkenbare onderwerpen. Ze dichten over groeien en over boos zijn, maar ook over telefoneren, een achtergelaten knuffel of een dode kat er ze stellen vragen over de hemel en over God.

De gedichten zijn geschreven vanuit een combinatie van 'kinderlijke verwondering' en een poëtische houding tegenover de taal. Een vogel vraagt zich af uit welk nest het vliegtuig komt, waardoor de dichters op een originele manier beeldspraak dicht bij de jonge lezers brengen. De volgende regels, die een opa tegen zijn kleinzoon zegt, maken kernachtig duidelijk hoe de tijd anders werkt voor jonge kinderen dan voor oude mensen: 'jij groeit uit je schoenen/ ik groei uit mijn tijd.'

Regelmatig ook spelen de dichters een spel met de vreemde kronkels van de taal: 'een meisjesvriend is een vriendin/ een damesdanser danseres/ is zwanin een vrouwtjeszwaan/ of heet ze zwaneres?' En wat is de ik nu kwijt: 'is het de kluts/ of zijn het mijn kladden/ zijn het mijn lurven/ of mijn smiezen?'

De bundel is schitterend geïllustreerd door Charlotte Dematons. De krachtige en vaak verrassende combinatie van woord en beeld nodigt telkens weer uit om aan te vullen met eigen gedachten en gevoelens. Hierdoor doet *Nooit denk ik aan niets* altijd weer denken aan iets.

De titel ***Rond vierkant vierkant rond*** verwijst niet alleen naar de beeldsonnetten in de genomineerde bundel van Ted van Lieshout, maar ook naar de zoektocht die de dichter voert naar de juiste vorm. Daarbij zijn woord en beeld nauw met elkaar vervlochten. De beeldsonnetten, waarin objecten de plaats innemen van woorden, worden afgewisseld met grappige of bevreedende blokgedichten, die eruitzien als stukken proza, en 'klassieke' gedichten die diepere emoties verwoorden.

De dichter weet met weinig woorden telkens weer een gevoelige snaar te raken. Maar omdat je vaak op het verkeerde been wordt gezet, krijgen zware thema's doorgaans iets luchtigs of worden ze op zijn minst gerelativeerd. Met een fijnzinnig spel met klanken maakt Van Lieshout duidelijk wat een echtscheiding voor een kind betekent. Terwijl de vader stelt dat er in elke schelp iemand heeft gewoond, zegt de moeder dat elke schelp iemand heeft verwond. Het is een letter, maar tegelijk ook een wereld van verschil. De slotregels blijven lang nazinderen en doen je nadenken: 'In elke schelp is/ altijd nog de zee.'

Net als Hans en Monique Hagen pakt Van Lieshout ook delicate onderwerpen aan. Zo verwoordt hij krachtig hoe je de weg kwijt bent als je moeder sterft. In enkele, simpele woorden drukt hij uit hoe ingrijpend dat is: 'Ik ben mij kwijt, of nee:/ ik ben ons verloren, Mama,'

Verrassend en vernieuwend is de combinatie van gedichten met inspirerende uitleg over de 'instrumenten' van de dichter, zoals rijm, elfje, metrum, sonnet of vrij vers. Bijzonder is ook dat er werk is opgenomen van kinderen en volwassenen die zelf gedichten maakten, wat bijzonder inspirerend werkt. Daardoor is dit boek drempelverlagend en maakt het poëzie toegankelijker en aantrekkelijker. Het motto vooraan in de bundel is dan ook bijzonder betekenisvol: "Poëzie is spelen met taal. Ook als het ernst is." Dit alles maakt van het boek een ode aan de creativiteit en de rijke mogelijkheden van de taal.

De derde genomineerde dichtbundel is allerminst doodgewoon, de titel ten spijt. Hoewel de dood al lang geen taboe meer is in de kinderpoëzie, is een volledige bundel over de dood voor jonge kinderen ongezien. En wat voor een bundel. **Doodgewoon** is een boek dat erom vraagt gelezen én gezien te worden. De vormgeving nodigt meteen uit, met linnen rug, drie leeslinten, pagina's in verschillende breedtes en intrigerende illustraties die al even leeftijdloos zijn als de gedichten.

Met dit boek zijn Bette Westera en Sylvia Weve niet aan hun proefstuk toe. In 2012 publiceerden ze *Aan de kant, ik ben je oma niet!* in een al even bijzondere vormgeving. De gedichten typeerden de verschillende bewoners van een verzorgingstehuis in heden en verleden. Het laatste gedicht 'Meneer Van Henegouwen' speelde aan het sterfbed van een begrafenisondernemer die zijn zoons grootbracht "in de wetenschap dat leven/ altijd eindigt met de dood." Deze ultieme zekerheid is ook een leidmotief in de nieuwe bundel.

De vijftig gedichten in de bundel geven een gevarieerd beeld van de dood, die vanuit telkens andere, vaak verrassend ongewone hoeken benaderd wordt. Er zijn gedichten over eindeloos verdriet en over bijzondere herinneringen, over de dood van een dier en over oma die er niet meer is, over zelfdoding en euthanasie, een bijna-dood-ervaring en reïncarnatie, begrafenis en erfenis, de lege plek in de klas en de dodencultus op Sumatra. Door de verschillende motieven is de dood beurtelings dichtbij en veraf.

Om de verschillende emoties en motieven een passende vorm te geven, gebruikt Westera diverse dichtvormen en genres. Sommige gedichten lijken op ballades, andere zijn puntdichten en in nog andere wordt een gedachte uitgediept tot een filosofische bespiegeling. Er zijn ook dwarse gedichten zoals 'Rouwkaart': "Wij willen geen bloemen,/ wij willen geen kaarten, [...] Geen handen op schouders, geen steun in de rug./ Wij willen alleen maar ons zusje terug." Graftschriften zorgen voor een luchtige noot. Daar tegenover staan klaagzangen en litanieën zoals het aangrijpende 'Altijd overal', met herhalingen als mokerslagen en beklijvende slotregels: 'Ik mis je nergens echt het ergst, maar altijd overal.' Telkens weer zorgt het rijm ervoor dat de emoties in bedwang gehouden worden,

zonder dat de rijmen opvallen, integendeel, ze maken op een natuurlijke manier deel uit van de verwoording.

Voor elk bodemloos verdriet is er een geruststelling. Misschien is dat wel de ultieme boodschap van de bundel, samengebald in het finale epitaaf: 'HIER LIG IK DAN,/ BEGRAVEN IN EEN GRAZIG STUKJE GROEN,/ EN DENK WAT IK AL EERDER DACHT:/ DE DOOD IS GOED TE DOEN.'

Geen theatraliteit in *Doodgewoon*, geen stereotypering en geen opgeklopte emoties. Wel verwoordt deze bundel in de kern het menselijk zoeken, door de ogen van een kind, maar met de schakeringen en vragen die ook volwassenen aanspreken. Dit maakt *Doodgewoon* leeftijdloos, tijdloos en onvergetelijk en meteen een waardige winnaar van de Poëziemedaille 2016.

Jan Van Coillie (juryvoorzitter)

Sieglinde Vanhaezebrouck

Dirk Terryn

Kathleen Meersseman

Marina Waterschoot

Flore Keersmaekers